

LIETUVOS BANKAS

Lietuvos Respublikos finansų
ministerijai

Nr.
Į 2023-03-21 Nr. 6K-23/1747

LIETUVOS BANKO POZICIJA DĖL ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ

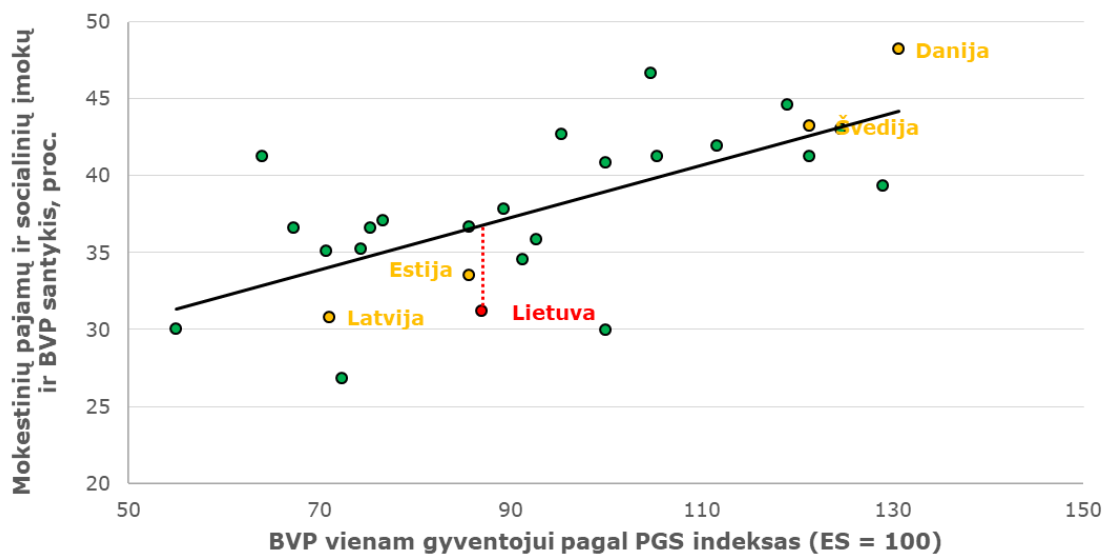
Atsiliepdami į Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2023 m. kovo 21 d. kvietimą pareikšti nuomonę dėl pastaboms teikiamų įstatymų projektų, kuriais siekiama teisingesnės ir ekonomikai augti palankesnės mokesčių sistemos, smulkiojo verslo ir investicijų skatinimo, kartu prisidedant ir prie pajamų nelygybės mažinimo bei aplinkosauginių (žaliojo kurso) tikslų įgyvendinimo, šiame rašte pateikiame Lietuvos banko poziciją dėl siūlomų pakeitimų ir išdėstome ją pagrindžiančius argumentus.

Išnagrinėję pateiktus siūlymus, manome, kad siekiant teisingesnės ir ekonomikos augimui palankesnės mokesčių sistemos daugeliu atvejų iš esmės pasirinktos tinkamos priemonės. Nepaisant to, mūsų vertinimu, pagal Lietuvos išsivystymo lygį per mažą valdžios sektoriaus pajamų problema sprendžiama nepakankamai. Taip pat siūlomos investicinės sąskaitos ir gyvenamojo NT mokesčio sąrangos turi kai kurių trūkumų, todėl toliau pateikiame pasiūlymų, kaip jas patobulinti. Įžvelgiame tam tikrų rizikų, susijusių su siūlomais PVM ir pelno mokesčio pakeitimais, todėl siūlome keletą šias rizikas mažinančių sprendimų.

Esminė mokesčių sistemos problema sprendžiama nepakankamai dėl to, kad siūlomi mokestiniai pakeitimai valdžios sektoriaus mokestinių pajamų ir BVP santykį padidins labai nežymiai – vos 0,2 proc. BVP. Atsižvelgiant į BVP vienam gyventojui lygį, Lietuvos mokestinių pajamų ir socialinių įmokų santykis su BVP, kaip rodo kitų šalių patirtis, galėtų būti 5–6 proc. p. didesnis (žr. 1 pav.). Tai reiškia, kad valdžios sektoriaus metinės pajamos galėtų būti beveik 3 mlrd. Eur didesnės (palyginimui, 2021 m. švietimo sričiai finansuoti buvo skirta 2,7 mlrd. Eur, o sveikatos apsaugai – 3,3 mlrd. Eur¹). Per mažas valdžios sektoriaus mokestinių pajamų ir BVP santykis yra esminė Lietuvos mokesčių sistemos problema, sudaranti prielaidas rasti daugumai kitų išvestinių struktūrinių problemų, kaip antai, didelei pajamų nelygybei, aukštiems skurdo rizikos rodikliams, darbuotojų trūkumui švietimo, sveikatos apsaugos ir kai kuriose kitose viešojo sektoriaus ekonominėse veiklose ir kt.

1 pav. Mokestinių pajamų, socialinių įmokų ir BVP santykio ir BVP vienam gyventojui ryšys ES valstybėse 2019–2021* m.

¹ Remiantis 2021 m. valdžios sektoriaus išlaidų [duomenimis](#) pagal valdžios sektoriaus funkcijas (bendrosios paslaugos visuomenei, gynyba, viešoji tvarka ir saugumas, ekonominiai reikalai, aplinkos apsauga, būstas ir komunaliniai patogumai, sveikata, poilsis, kultūra, religija, švietimas ir socialinė apsauga).

Šaltiniai: Eurostatas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

* Pastabos: šio paveikslas ašyse rodomi atitinkamų rodiklių vidurkiai 2019–2021 m. Vertikalojoje ašyje rodomas mokestinių pajamų, socialinių įmokų ir BVP santykio per 2019–2021 m. vidurkis (o ne santykis 2021 m.), siekiant sumažinti specifinio veiksnio – 2021 m. sumokėtų mokestinių atidėjinių už 2020 m. – įtaką Lietuvos atotrūkiui nuo bendros tendencijos rodikliui. 2021 m. valdžios sektoriaus mokestinių pajamų bei socialinių įmokų ir BVP santykis per metus ūgtelėjo 1,4 proc. p., o tai, be kitų veiksnių, lėmė ir sumokėti mokesčiai, kurie buvo atidėti per pandemiją 2020 m. (pvz., [PVM](#) nepriemoka per 2021 m. sumažėjo daugiau nei 200 mln. Eur).

GPM įstatymo ir socialinio draudimo įstatymo pakeitimai

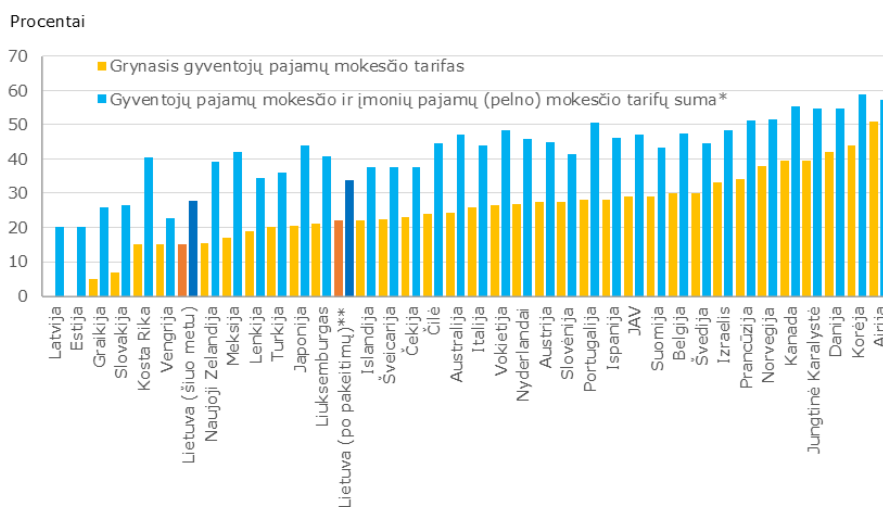
Pritariame pateiktiems pasiūlymams geriau subalansuoti gyventojų pajamų mokesčio ir socialinio draudimo įmokų našą savarankiškai dirbantiems asmenims, taip sudarant geresnes prielaidas šiems asmenims tikėtis adekvatesnių socialinių išmokų draudžiamojo įvykio atveju (nedarbo, ligos, pensinio amžiaus ir pan.). Dėl to teigiamai vertiname pateiktą pasiūlymą savarankiškai dirbantiems suvienodinti valstybinio socialinio ir privalomojo sveikatos draudimo apmokestinamųjų pajamų bazes (iki 90 proc. apmokestinamųjų pajamų) ir individualios veiklos neleidžiamiesiems atskaitymams priskirti nuo tokios veiklos pajamų sumokėtas valstybinio socialinio draudimo ir privalomojo sveikatos draudimo įmokas, kurių paskirtis yra užtikrinti įmokų mokėtojo socialinę apsaugą, o ne uždirbti pajamas. Taip pat pritariame pasiūlymui įtraukti savarankiškai dirbančius asmenis į nedarbo draudimo sistemą, nes, kaip rodo nesena patirtis (pvz., COVID-19 pandemijos laikotarpis), savarankiškai dirbantys taip pat susiduria su nedarbo rizika, todėl turėtų būti nuo jos draudžiami. Šie pakeitimai, be kita ko, reikštų ir teisingesnę apmokestinimo sistemą dirbančiųjų pagal darbo sutartis atžvilgiu, kurie moka nedarbo draudimo įmokas, o jų pajamos apmokestinamos gyventojų pajamų mokesčiu neatsižvelgiant į nuo tų pačių pajamų sumokėtas privalomas socialinio draudimo įmokas.

Teigiamai vertiname ir siūlomą gyventojų pajamų mokesčio tarifų peržiūrą individualią veiklą vykdančiams asmenims, nes manome, kad šis sprendimas padidins pajamų apmokestinimo horizontalųjį teisingumą Lietuvoje. Tai, kad gyventojų pajamų mokesčio tarifas savarankiškai dirbantiems asmenims nebuvo perskaičiuotas 2018 m. atlikus gyventojų pajamų mokesčio ir socialinio draudimo įmokų reformą (sujungus pagrindinę socialinio draudimo pensijos dalį užtikrinančią socialinio draudimo įmokų dalį su gyventojų pajamų mokesčiu, GPM tarifas samdomiems darbuotojams buvo padidintas nuo 15 proc. iki 20 proc.), reiškia, kad santykinai didesnė bazinės pensijos dalis (ypač po 2018 m. reformos) savarankiškai dirbantiems asmenims mokama iš samdomų darbuotojų sumokėto GPM, o tai, mūsų vertinimu, nėra socialiai teisinga ir galimai mažina samdomų darbuotojų paskatas dalyvauti socialinio draudimo sistemoje bei skaidriai mokėti mokesčius.

Pritariame pajamų apmokestinimo pakeitimams sumuojant įvairių tipų pajamas, viršijančias 60 VDU arba 120 VDU, ir joms pritaikant papildomus tarifus,

nes manome, kad tai Lietuvos mokesčių sistemai suteiktų daugiau vertikalios teisingumo. Dėl šių pakeitimų didesnę papildomai apmokestinamų pajamų krepšelio dalį sudarytų didžiausias pajamas gaunančių asmenų pajamos, kurios iki šiol nebuvo apmokestinamos papildomai (pvz., individualios veiklos, dividendų pajamos), taip pat tos su darbo santykiais susijusios arba turto pardavimo bei nuomos pajamos, kurios, vertinamos atskirai, nesiekė progresinį apmokestinimą aktyvuojančios pajamų ribos. Dėl to padidėtų tokias pajamas gaunančių asmenų sumokamas efektyvusis pajamų mokesčio tarifas, o Lietuvos mokesčių sistema įgautų daugiau vertikalios teisingumo. Manome, kad siūlomi pakeitimai nesukurs reikšmingų papildomų paskatų fiziniams ir juridiniams asmenims keisti mokesčių mokėjimo jurisdikciją siekiant optimizuoti mokamus mokesčius, nes net ir įsigaliojus siūlomiems pakeitimams Lietuvoje taikomi mokesčių tarifai, pavyzdžiui, pajamoms iš dividendų, tebebus mažesni nei daugumoje kitų EBPO valstybių (žr. 2 pav.).

2 pav. Mokesčių tarifai dividendų pajamoms EBPO valstybėse 2023 m.

Šaltiniai: [EBPO](#) ir Lietuvos banko skaičiavimai.

* Bendras paskirstytam pelnui tenkantis gyventojų pajamų ir įmonių pajamų (pelno) mokesčio tarifas EBPO apskaičiuotas taip: $((\text{paskirstytas pelnas prieš mokesčius} - \text{paskirstytas pelnas} + \text{grynasis gyventojų pajamų mokestis}) / \text{paskirstytas pelnas prieš mokesčius}) \times 100$.

** Sudarant Lietuvos mokesčių tarifų po pakeitimų įvertius daryta prielaida, kad naujuoju tarifu būtų apmokestinama visa dividendų suma nuo pirmo euro.

Manome, kad būtų tikslinga padidinti GPM progresyvumą sumažinant šio mokesčio naštą gaunantiems darbo užmokestį intervale nuo MMA iki vieno vidutinio darbo užmokesčio. Siūlome kartu su aptariamais pakeitimais numatyti konkretų planą, pagal kurį per 2024–2026 m. laikotarpį būtų įgyvendintas NPD (konstantos) ir MMA suvienodinimas. Kadangi šiuo metu NPD prilyginimas MMA yra deklaruojamas tik kaip siekis, konkretus NPD dydis, kaip ir iki šiol, bus nustatomas kasmet *ad hoc* principu, galimai atsižvelgiant į sprendimus dėl būsimos MMA. Kaip jau esame pasisakę anksčiau Lietuvos banko pozicijoje² dėl MMA ir NPD suvienodinimo, siūlome pasiekti, kad NPD nustatymo procesas būtų automatinis ir depolitizuotas, o kartu su MMA augimu didėjantis NPD lemtų didesnę darbuotojų į rankas gaunamą darbo užmokestį (todėl padidintų paskatas įsitraukti į darbo rinką, socialinėms išmokoms ir kitai namų ūkių gaunamai paramai nekintant) ir mokestinės naštos (efektyviojo GPM tarifo) stabilumą. Lietuvoje tai aktualu, nes Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos atlikti skaičiavimai rodo, kad daugiausia asmenų, kuriems tenka aukšta ribinė efektyvioji mokesčių norma, yra susitelkę pirmosiose (mažiausias pajamas gaunančių asmenų) decilėse.

² [Lietuvos banko pozicija dėl neapmokestinamojo pajamų dydžio taikymo Lietuvoje](#), 2021 m. liepos 23 d.

Manome, kad net ir įgyvendinus siūlomus pakeitimus, verslo formų ir apmokestinimo įvairovė Lietuvoje tebebus per didelė, todėl siūlome svarstyti galimybes Lietuvos mokesčių sistemą padaryti teisingesnę ir efektyvesnę šią įvairovę mažinant; vienas iš tokių sprendimų, pvz., būtų veiklos apmokestinimo taikant verslo liudijimą atsisakymas. Manome, kad siūlomas pajamų ribos, iki kurios gali būti mokamas fiksuoto dydžio pajamų mokestis, sumažinimas iki 20 000 Eur per metus (nuo dabar galiojančių 45 000 Eur) yra teigiamas žingsnis mažinant mokestinio arbitražo galimybes. Vis dėlto manome, kad būtų tikslinga palaipsniui verslo liudijimų, kaip verslo (apmokestinimo) formos, apskritai atsisakyti ir pereiti prie vienodos individualios veiklos pajamų apmokestinimo sistemos, kurioje mokestis mokamas nuo faktinių apmokestinamųjų pajamų. Kaip laikiną sprendimą pereinamuoju laikotarpiu siūlome verslo liudijimams taikomą pajamų ribą susieti su riba, nuo kurios mokestinis kreditas, skaičiuojamas individualios veiklos apmokestinimo tikslais, pradeda mažėti, o efektyvusis pajamų mokesčio tarifas ima viršyti 5 proc. Atsižvelgus į Finansų ministerijos siūlomus individualios veiklos apmokestinimo pakeitimus, tai reikštų, kad pajamų riba, iki kurios gali būti mokamas fiksuoto dydžio pajamų mokestis, 2025 m. mažėtų iki 15 000 Eur, o 2026 m. – iki 10 000 Eur. Taip pat atkreipiame dėmesį, kad šiuo metu veiklų sąrašą, kuriomis gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, sudaro 105 veiklos. Manome, kad kai kurios iš jų savo esme yra tęstinio pobūdžio veiklos, todėl siūlome šį veiklų sąrašą peržiūrėti ir sutrumpinti.

Pritariame pasiūlymui prie neapmokestinamųjų pajamų priskirti tik tam tikros sumos neviršijančią dovanų iš artimų giminių vertę, tačiau siūlome šių ribų nesieti su mokestiniu laikotarpiu. Dovanų vertės neapmokestinamosios ribos siejimas su mokestiniu laikotarpiu (t. y. vienais metais), tikėtina, sudarytų galimybes išvengti tokios ribos efektyvaus taikymo, t. y. riba formaliai būtų taikoma, bet jos taikymo tikslas liktų nepasiektas, pavyzdžiui, dovanojamą turtą padalijant ir dovanojant dalimis per kelis mokestinius laikotarpius, kai kiekvieną mokestinį laikotarpį dovanojamo turto dalies vertė būtų ne didesnė už neapmokestinamosioms pajamoms taikomą dovanų vertės ribą. Kitaip tariant, dovanų apmokestinimas, įskaitant jo progresyvumą (žvelgiant iš gavėjo perspektyvos), neturėtų priklausyti nuo to, ar ir kaip dovanojamas turtas yra paskirstomas laike ir (arba) išskaidomas pagal turto rūšis (t. y. apmokestinama turėtų būti bendra dovanomis gauto turto vertė, nepriklausomai nuo dovanojamo turto struktūros ir laikotarpio).

Teigiamai vertiname pasiūlymą palaipsniui naikinti įmokų į III pakopos pensijų fondus ir ilgalaikio gyvybės draudimo produktus atskaitymą iš apmokestinamųjų pajamų, tačiau siūlome juos įtraukti į investicinės sąskaitos apimtį arba taikyti analogišką mokestinį režimą ir atsiimant sukauptas lėšas. Kaip jau esame pasisakę anksčiau³, šiuo metu naudojamoms ilgalaikio investavimo priemonėms, tokioms kaip investicinis gyvybės draudimas ar III pakopos pensijų fondai, neturėtų būti taikomos dabartinės gyventojų pajamų mokesčio lengvatos. Šios mokestinės lengvatos nėra efektyvios ir prisideda prie investicinių paslaugų rinkos iškraipymo, dėl jų dalis produktų yra įgiję pranašumą, lyginant juos su kitais investiciniais produktais, taip pat lengvata yra vienas iš dažniausiai minimų elementų parduodant ne visada vartotojams tinkamiausius produktus. Dar kartą pabrėžiame, kad siūlome šiuos produktus įtraukti į tinkamų investicinės sąskaitos produktų apimtį. O jeigu gyventojas pasirinktų šiuos produktus turėti ne investicinėje sąskaitoje, jiems neturėtų būti taikomas palankesnis mokestinis režimas nei investicinei sąskaitai, t. y. reikia panaikinti lengvatą išmokų atveju: išskyrus tikrąsias kompensacinio pobūdžio draudimo išmokas, taikyti pajamų mokestį nuo investicinės gražos.

Investicinė sąskaita

Teigiamai vertiname pasiūlytą investicinės sąskaitos (ISA) modelį. Manome,

³ <http://www.lb.lt/lt/naujienos/lietuvas-bankas-teikia-pozicija-del-mokesciu-pakeitimu-ir-pensiju-pertvarkos>; <https://www.lb.lt/lt/naujienos/vitas-vasiliauskas-lietuvas-mokesciu-sistemos-pagrindines-problemos>; Lietuvos banko 2021-02-22 raštas Finansų ministerijai Nr. S 2021/(22.3.E-2200)-12-1137.

kad svarbiausi kriterijai, kuriuos išsakėme ankstesniuose raštuose⁴, yra įgyvendinti, ir siūlome kelis pakeitimus, kurie dar labiau supaprastintų ISA administravimą ir ISA naudojimą, skatintų Lietuvos kapitalo rinką. Laikomės principo, kad ISA modelis turi būti kuo paprastesnis, lengvai suprantamas, patogus naudotis rinkos dalyviams, VMI, gyventojams ir kad gyventojų gautos investicinės pajamos būtų apmokestinamos vienodai.

Siūlome naikinti 10 tūkst. eurų įmokų ribą, minimą 12¹ str. 10 d., ir vietoj jos nustatyti maksimalią bendrą įmokų į ISA sumą vienam gyventojui. Mūsų nuomone, investicinė sąskaita turėtų būti skirta mažmeniniams investuotojams. Atsižvelgiant į dabar egzistuojančią ribą, skiriančią mažmeninius investuotojus nuo informuotųjų investuotojų, maksimali bendra įmokų į ISA suma galėtų būti 125 tūkst. eurų. Tikimės, kad dėl to apmokestinimo įgyvendinimas netaps per daug sudėtingas.

Skatinant Lietuvos kapitalo rinką ir supaprastinant dividendų apmokestinimą ISA, taip pat dividendų apmokestinimą suvienodinant su kitomis investicijų pajamomis (palūkanos, kapitalo prieaugis), siūlome neapmokestinti prie pajamų šaltinio Lietuvos bendrovių, kurių akcijomis prekiaujama prekybos vietose, gyventojams mokamų dividendų.

Siūlome į 12¹ str. 1 d. nurodytą finansinių produktų sąrašą įtraukti indėlius ir Lietuvos Vyriausybės taupymo lakštus (VTL), nepriklausomai nuo to, ar pastaraisiais prekiaujama prekybos vietose.

Laikomės principo, kad investicinių pajamų apmokestinimas turi būti kiek įmanoma nešališkas produktų ir veiklų atžvilgiu, todėl siūlytume 500 eurų per mokestinį laikotarpį lengvatą taikyti bendrai iš įvairių investicijų gautai pajamų sumai. Šiuo metu prie neapmokestinamųjų pajamų galima priskirti po 500 eurų indėlių ir VVP pajamų, pajamų gautų už skolinimą sutelktinio finansavimo, tarpusavio skolinimo platformose, už realizuotą kapitalo prieaugį. Minimios finansinės priemonės yra tinkamos investuoti ir per investicinę sąskaitą. Siūlome mažinti neapmokestinamųjų pajamų sumą iš investicijų ir 500 eurų lengvatą taikyti bendrai gautai investicinių pajamų sumai, t. y. prie neapmokestinamųjų pajamų priskirti 17 str. 20, 20², 30 dalyse minimas pajamas ir pajamas, gautas iš ISA, ir 500 eurų per mokestinį laikotarpį lengvatą taikyti bendrai visų šių pajamų sumai.

Siūlome keisti 12¹ str. 4 d., paliekant pajamų apmokestinimą tik tuo atveju, jeigu pajamos (piniginės lėšos) yra išmokamos iš ISA. Laikyti, kad kol piniginės lėšos yra laikomos investicinėje sąskaitoje, tol jos gali būti reinvestuojamos, taigi pajamų apmokestinimas atidedamas. Todėl siūlome braukti sakinį: „Laikoma, kad pajamos išmokėtos iš investicinės sąskaitos, jeigu jos mokestiniu laikotarpiu, kuriuo buvo gautos, nebuvo panaudotos investicijoms į šio straipsnio 1 dalyje nurodytus finansinius produktus per bet kurią gyventojų investicinę sąskaitą.“

Skatindami investavimą, manome, kad ISA pajamų deklaravimas turėtų būti kuo paprastesnis ir lengvai suprantamas gyventojui. Patogios naudotis deklaravimo infrastruktūros siekis gali būti toks: gyventojas turėtų gauti užpildytą pajamų deklaraciją, kurią tereikėtų pataisyti ar papildyti. Pagal rinkos dalyvių atsiliepimus Latvijos ir Estijos investicinės sąskaitos nėra populiarios dėl sudėtingo deklaravimo. Todėl vienas pagrindinių deklaravimo apie Lietuvos investicinės sąskaitos operacijas siekių turėtų būti patogumas gyventojui. Kartu suprantame apribojimą, kad deklaravimo infrastruktūra turi būti patogi ne tik gyventojams, bet ir nebūti per didelė administracinė našta rinkos dalyviams, mokesčių administratoriui. Pritariame Jūsų teiktam pasiūlymui, kad investicinių sąskaitų skaičius neturėtų būti ribojamas ir gyventojas galėtų atsidaryti tokias sąskaitas pas skirtingus rinkos dalyvius ar nurodyti jau turimas einamąsias (IBAN) sąskaitas kaip investicines. Įstatyme turėtų būti nurodyta pareiga gyventojui pateikti ir atsakyti už pateiktų duomenų teisingumą. Siūlytume įstatyme taip pat

---

⁴ Lietuvos banko raštai Finansų ministerijai: 2021-03-08 Nr. S 2021/(22.3.E-2200)-12-1412 ir 2021-09-07 raštas Nr. S 2021/(22.9.E-2202)-12-4432.

įvardinti rinkos dalyvių pareigą teikti investicinės sąskaitos apskaitai reikalingus duomenis VMI (pvz., informaciją apie bendrą įmokų į sąskaitą ir išmokų iš jos sumą už mokestinį laikotarpį), kad ši turėtų pakankamai duomenų automatiškai užpildyti preliminarą gyventojų pajamų deklaraciją, siekiant, kad kuo mažiau taisyčių ir papildymų tektų daryti pačiam gyventojui.

Gyvenamojo NT mokesčio pakeitimai⁵

Palaikome siekį plėsti gyvenamojo NT mokesčio bazę ir suprantame siekį stiprinti savivaldybių finansinį savarankiškumą, tačiau manome, kad siūloma mokesčio struktūra turi reikšmingų trūkumų. Lietuvos banko nuomone, pateikta mokesčio struktūra dėl pagrindinių būstų, kurių vertė siekia iki medianos, neapmokestinimo, neužtikrina mokesčio visuotinumą. Dėl santykinai mažų tarifų brangesniems pagrindiniams būstams, taip pat dėl galimybės pačioms savivaldybėms nustatyti mokesčio tarifus (tam tikrame intervale) kitiems gyvenamojo NT objektams ribojamos galimybės surinkti reikšmingas pajamas tam tikrose savivaldybėse. Be to, pateikta mokesčio struktūra neužtikrina mokesčio horizontalaus ir vertikalų teisingumą, riboja galimybes pasiekti kitus mokesčiui keltinus tikslus – didesnę būsto rinkos ir kartu finansų sistemos stabilumą, turto panaudojimo efektyvumo didinimą, turinės ir pajamų nelygybės mažinimą. Lietuvos bankas siūlo praplėsti dabar taikomo gyvenamojo NT mokesčio bazę ir apmokestinti bendrą asmeniui priklausančio NT vertę. Teigiamai vertiname automatinį mokesčio apskaičiavimą ir dažnesnį mokestinių verčių atnaujinimą, manome, kad mokestinės vertės galėtų būti atnaujinamos kiekvienais metais.

Pateikta mokesčio struktūra iš esmės neužtikrina mokesčio visuotinumą, horizontalaus ir vertikalų teisingumą. Pateiktame gyvenamojo NT mokesčio pakeitimo modelyje siūloma neapmokestinti pagrindinių NT objektų, kurių vertė nesiekia medianos tam tikroje savivaldybėje, tad pusė pagrindinių NT objektų būtų neapmokestinti ir mokestis iš esmės nebūtų visuotinis. Be to, mokesčio tarifų režiai pagrindiniam būstui taikomi atsižvelgiant į NT medianas atskirose savivaldybėse, tad už tokios pačios vertės NT skirtingose savivaldybėse teks susimokėti skirtingas sumas – mokestis nėra horizontaliai teisingas. Kai kuriais atvejais mokestis net gali tapti regresyvus. Pavyzdžiui, Vilniuje už 100 tūkst. Eur vertės pagrindinį NT per metus tektų susimokėti 23,9 Eur, o už perpus mažesnės, 50 tūkst. Eur vertės pagrindinį NT Kalvarijoje tektų susimokėti daugiau – 37,7 Eur⁶, tad mokestis neužtikrina vertikalų teisingumą.

Savivaldybėms nustačius nedidelius tarifus nepagrindiniams objektams, mokestis gali nepakankamai prisidėti prie NT rinkos ir finansų sistemos stabilumo, pagrindinio ir kito NT išskyrimas sudaro paskatas mokesčio vengti. Pagal dabar galiojantį gyvenamojo NT mokestį, Vilniuje už 150 tūkst. Eur vertės pagrindinį būstą ir 100 tūkst. Eur vertės investicinį būstą reikėtų sumokėti 500 Eur mokesčių per metus. Pagal siūlomą apmokestinimą, jei Vilniaus savivaldybė nustatytų 0,3 proc. tarifą nepagrindiniam NT, bendra mokėtina suma būtų 366 Eur. Tad pagal naują apmokestinimą mokėtina suma sumažėtų 134 Eur – investuoti į gyvenamąjį NT taptų patraukliau. Investiciniai pinigų srautai į būsto rinką neigiamai veikia pirmo būsto pirkėjus, kadangi sparčiau auga būsto kainos ir mažėja būstų likutinė pasiūla. Taip pat neigiamai paveikiamas šalies finansų sistemos stabilumas, kadangi ekonomikos plėtros cikle investiciniai srautai spartina kainų kilimą, o prasidėjus ekonominiam nuosmukiui didina kainų nuosmukį. Be to, išskiriant NT objektus į pagrindinius ir kitus, atsiranda paskatų mokesčio vengti, pavyzdžiui, perrašant turimą NT šeimos nariams ir jiems deklaruojant gyvenamąją vietą perrašytame NT objekte.

Lietuvos bankas siūlo nesivadovauti pagrindinio ir kito NT sąvokomis, o išplėsti dabar taikomą progresinį NT mokestį ir apmokestinti bendrą asmeniui priklausančio NT vertę, centralizuotai surinktos pajamos galėtų būti perskirstytos savivaldybėms. Mokesčio tarifai turėtų būti vienodi visoje šalyje, progresyviai didėjantys, labiau apmokestinant didesnes NT vertes, o mokestinė bazė turėtų būtų plati (kuo didesnis mokesčių mokėtojų

⁵ Detalią Lietuvos banko poziciją dėl gyvenamojo NT mokesčio, pateiktą 2022 m. birželio mėn., galima rasti [čia](#).

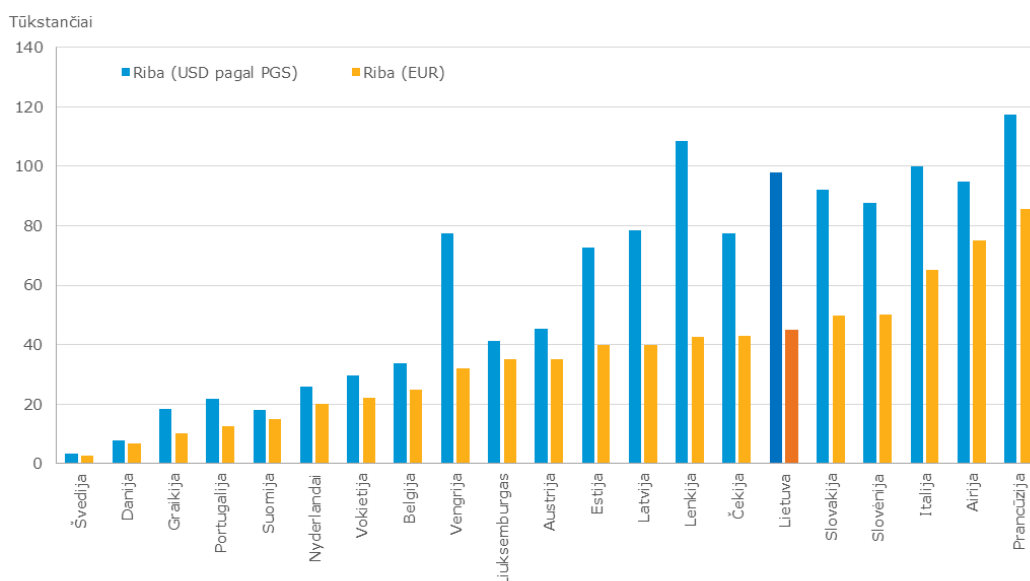
⁶ Remiantis Finansų ministerijos [2022 m. gegužės mėn.](#) pateiktomis objektų medianomis savivaldybėse.

skaičius, be daugybės išimčių). NT mokestis progresyviai didėjančiu tarifu galėtų būti taikomas nuo tam tikros neapmokestinamosios vertės (pvz., viso gyvenamojo būsto fondo verčių pirmojo kvartilio reikšmės), kuri nebūtų pernelyg maža, tačiau kartu nekeltų finansinės įtampos socialiai jautriems asmenims. Siekiant didesnio savivaldybių savarankiškumo, surinktos pajamos galėtų būti padalintos savivaldybėms pagal tam tikrą perskirstymo mechanizmą.

PVM pakeitimai

Manome, kad siūlomas apyvartos ribos, kurią viršijus būtina registruotis PVM mokėtojais, padidinimas nuo 45 000 Eur iki 55 000 Eur yra sunkiai suderinamas su pastangomis mažinti Lietuvos pajamų iš PVM atotrūkį. Atkreipiame dėmesį, kad pagal Europos Komisijos⁷ ir EBPO pateikiamą informaciją, apyvartos riba tapti PVM mokėtoju Lietuvoje yra didesnė nei Estijoje, Latvijoje ar Lenkijoje, o atsižvelgus į perkamąją galią, ši riba yra viena iš didžiausių visoje euro zonoje (žr. 3 pav.). Be to, 2022 m. Europos Komisijos ataskaitoje⁸ apie PVM atotrūkius pateikiama informacija rodo, kad Lietuvos PVM atotrūkis vis dar yra vienas iš didžiausių tarp ES valstybių (žr. 4a pav.), tačiau maždaug du trečdalius jo sudaro vadinamasis *paveikiamas* atotrūkis (žr. 4b pav.), kuris susidaro dėl tam tikroje valstybėje savarankiškai taikomų PVM apmokestinimo išimčių, todėl iš esmės gali būti mažinamas. Sumažinus Lietuvos paveikiamą PVM atotrūkį bent iki Estijos lygio, Lietuvos surenkamos pajamos iš PVM kasmet galėtų būti maždaug 300 mln. Eur (arba beveik 10 proc.) didesnės. Atkreipiame dėmesį, kad ribos, kurią viršijus būtina registruotis PVM mokėtojais, padidinimas nuo 2024 m. sukurs paskatas dar daugiau didinti šią ribą 2025 m., kai ims galioti Tarybos direktyva (ES) 2020/285, padidinsianti maksimaliai galimą ribą iki 85 000 Eur.

3 pav. Registravimosi PVM mokėtoju apyvartos ribos pasirinktose ES valstybėse 2022 m.

Šaltiniai: EBPO ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Aukštos infliacijos aplinkoje suprasdami lūkestį nepadidinti administracinės naštos smulkiąjam verslui, siūlome apsvarstyti galimybę, kaip būtų galima elektroninėmis priemonėmis šiems ūkio subjektams supaprastinti PVM apskaitos vykdymą taip, kad, atsiradus išipareigojimui registruotis PVM mokėtoju, dėl jo šiems ūkio subjektams tenkanti administracinė našta nedidėtų arba padidėtų kaip galima

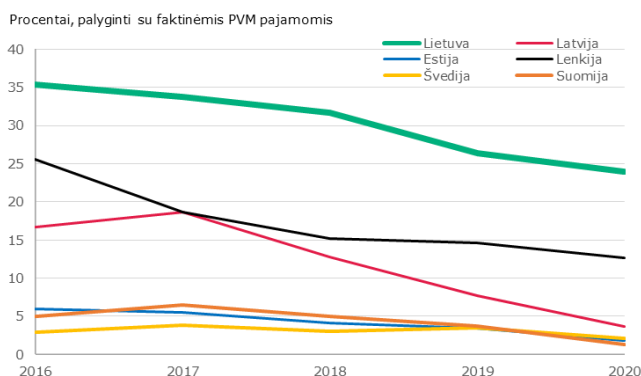
⁷ Europos Komisija „[PVM išimties mažoms įmonėms, apyvartų ribos](#)“, „[PVM slenksčiai 2021 m.](#)“

⁸ Europos Komisija, „[VAT gap in the EU, Report 2022](#)“, 2022 m. gruodžio 8 d.

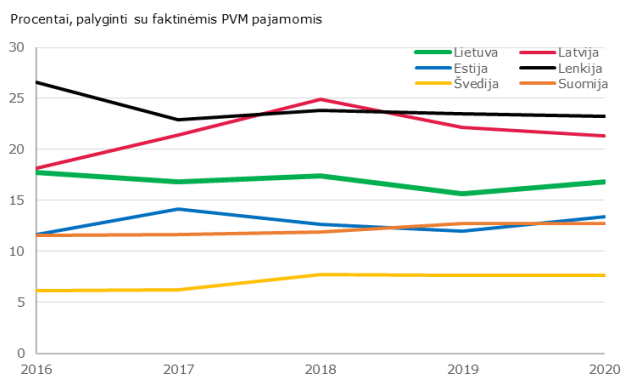
mažiau. PVM ribos poveikį mokesčių mokėtojų elgsenai nagrinėjančiuose moksliniuose tyrimuose⁹ teigiama, kad nominalioji tapimo PVM mokėtoju apyvartos riba lemia tai, kad įmonės ima „grūstis“ ties ribos verte ir dirbtinai mažinti deklaruojamos apyvartos sumas. Dėl to neretai stebima mažų įmonių „grūstis“ (angl. *bunching*) ties ribos verte. Tokia įmonių elgsena riboja įmonių galimybes sparčiau augti, o dėl to lėčiau didėja ir bendras ekonomikos aktyvumas, valstybės biudžetas nesurenka dalies pajamų. Moksliniai tyrimai rodo, kad įmonių „grūstis“ ties PVM mokėtojo riba sumažėja, jeigu imamasi PVM apskaitą lengvinančių procedūrinių ir skaitmeninių priemonių.

4a pav. PVM atitikties atotrūkis (angl. *compliance gap*), palyginti su faktinėmis PVM pajamomis

Šaltiniai: Europos Komisija ir Lietuvos banko skaičiavimai.

4b pav. Paveikiamas PVM atotrūkis dėl taikomų išimčių (angl. *actionable exemption gap*), palyginti su faktinėmis PVM pajamomis

Šaltiniai: Europos Komisija ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pelno mokesčio įstatymo pakeitimai

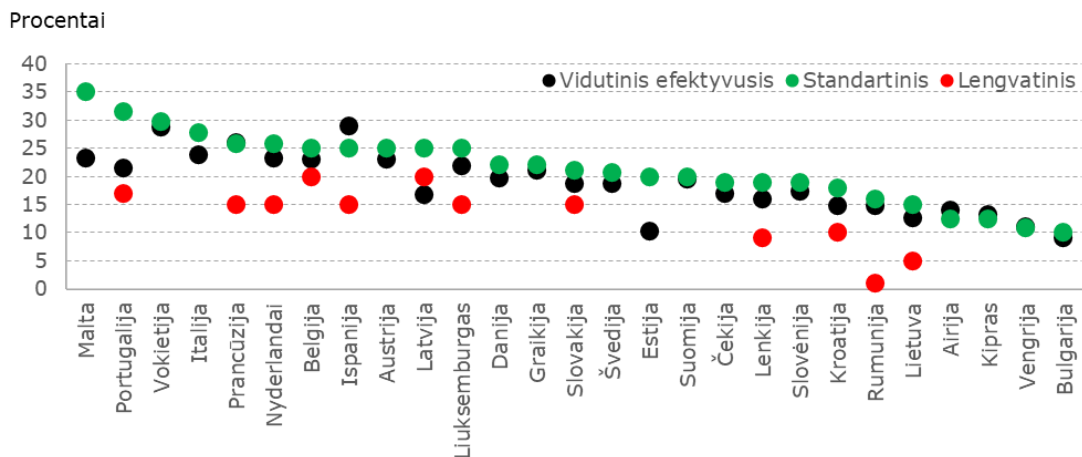
Siūlome svarstyti galimybę panaikinti lengvatinį 5 proc. pelno mokesčio tarifą mažosioms įmonėms, t. y. visoms įmonėms taikyti vienodą 15 proc. pelno mokesčio tarifą. Lengvatinis pelno mokesčio tarifas, susietas su įmonės dydžiu, ekonominėje literatūroje¹⁰ yra vertinamas skeptiškai, nes tokie lengvatiniai pelno mokesčio tarifai mažina paskatas įmonėms augti, prisideda prie rinkos iškraipymų, išplečia mokestinio arbitražo galimybes. Be to, Lietuvoje, palyginti su kitomis ES valstybėmis, standartinis pelno mokesčio tarifas yra mažas (žr. 5 pav.), o efektyvusis tarifas dar mažesnis – 2022 m. duomenimis, jis sudarė 12,7 proc. Todėl atskiriems ūkio subjektams taikyti dar mažesnius lengvatinius tarifus, net ir atsižvelgiant į konkurencingumo argumentą, netikslinga. Atkreipiame dėmesį, kad Lietuva, kartu su Rumunija, taiko mažiausius lengvatinius pelno mokesčio tarifus visoje ES.

5 pav. Standartiniai, efektyvieji ir lengvatiniai pelno mokesčio tarifai ES valstybėse 2022 m.

⁹ J. Harju, T. Matikka, T. Rauhanen, 2019, „Compliance costs vs. tax incentives: why small firms respond to size-based regulations?“, *Journal of Public Economics*, 173.

¹⁰ EBPO „[Tax Policy Reform and Economic Growth](#)“, 2010 m. lapkričio 3 d.; EBPO „[Taxation of SMEs in OECD and G20 Countries](#)“, 2015 m. rugsėjo 5 d.

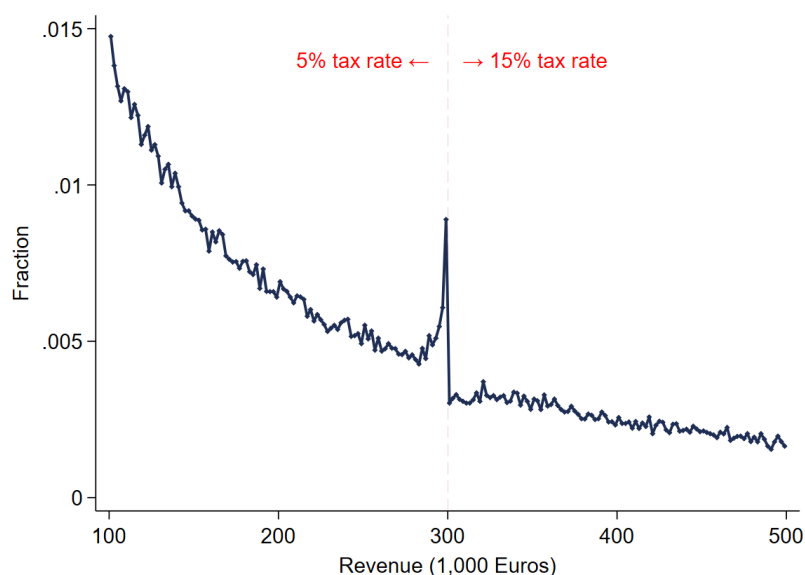

Šaltiniai: Europos Komisija, PwC ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Primename, kad 2022 m. atliktoje studijoje Pasaulio banko ekspertai taip pat siūlė reformuoti pelno mokesčio sistemą atsisakant lengvatinio pelno mokesčio tarifo mažosioms įmonėms arba bent padidinant jį iki 10 proc. 2022 m. Pasaulio banko kartu su Europos Komisija atliktuose tyrimuose teigiama, kad dėl dabartinės pelno mokesčio sistemos, kai mažoms, ne didesnei nei 300 tūkst. Eur apyvartai per metus sukuriančioms įmonėms taikomas 5 proc. pelno mokesčio tarifas, stebimas mažų įmonių „grūdėjimas“ ties nustatyta apyvartos riba (žr. 6 pav.). Taip yra dėl to, kad ties apyvartos riba esančioms įmonėms nedidelis apyvartos padidėjimas lemia reikšmingą pelno mokesčio šuolį nuo 5 iki 15 proc., todėl įmonės sąmoningai deklaruoja už ribą mažesnes apyvartas. Pasaulio banko skaičiavimai rodo, kad taip besielgdamos įmonės savo apyvartos sumas sąmoningai sumažina vidutiniškai dešimtadaliu. Be to, nustatyta, kad 300 tūkst. apyvartos ribą viršijusios įmonės yra linkusios dirbtinai padidinti savo sąnaudas tam, kad sumažintų pelną ir mokėtiną pelno mokesčio sumą. Šioms problemoms spręsti Pasaulio bankas siūlo atsisakyti 5 proc. lengvatinio pelno mokesčio tarifo, o jeigu tai neįmanoma, tai padidinti lengvatinį pelno mokesčio tarifą iki 10 proc., o standartinį tarifą – iki 20 proc. Tokie pakeitimai padidintų ir prie ES valstybių vidurkio priartintų Lietuvos iš pelno mokesčio surenkamų pajamų ir BVP santykį (iki maždaug 2,1 proc.).

6 pav. Mažų įmonių pasiskirstymas (tankis) pagal metinės apyvartos sumą 2015–2020 m.

Šaltinis: Pasaulio bankas, „Corporate responses to size-based tax rates in Lithuania“, 2022 m.

Valdybos pirmininkas

Vaidotas Tuzikas, tel. +370 659 22 969, el. p. vtuzikas@lb.lt
Audrius Šilgalis, tel. +370 652 61 643, el. p. asilgalis@lb.lt
Karolina Kriščiukaitytė, tel. +370 603 76 009, el. p. kkrisciukaityte@lb.lt
Dovydas Poderys, tel. +370 659 53 587, el. p. dpoderys@lb.lt